

25-lecie kierowania Zakładem Medycyny Sądowej Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku, 47-lecie pracy zawodowej i 70-lecie urodzin prof. Jerzego Janicy

Prof. dr hab. med. Jerzy Janica urodził się 31 kwietnia 1939 roku w Krakowie. Jego ojciec – uczestnik kampanii wrześniowej – został w 1939 roku internowany w Starobielsku, a w 1940 roku zamordowany przez NKWD w Charkowie.

W czasie okupacji hitlerowskiej wraz z rodziną przebywał najpierw w Bielsku (woj. śląskie, od 1940 roku przemianowanym przez okupanta na Bielitz i włączonym do Rzeszy Niemieckiej), gdzie w 1941 roku zostali wyrzuceni z domu przez przedstawiciela niemieckiego elementu napływowego. Z podręcznym bagażem tułali się po obcych mieszkaniach, by wreszcie zamieszkać kątem u kuzynów – państwa Fiałkowskich w Białej Krakowskiej. W okupowanym przez Niemców kraju, panowała powszechna bieda, bowiem przydzielane na kartki produkty żywnościowe tylko częściowo zabezpieczały potrzeby kaloryczne człowieka.

Po wyzwoleniu rodzina przeniosiła się do opuszczonego przez okupanta, zdemolowanego

i zrujnowanego domu w Bielsku. Po ukończeniu szkoły podstawowej w 1952 roku Jerzy Janica nie został przyjęty do Liceum im. Pawła Findera, jako „obcy ideowo przedstawiciel inteligencji”. Po odwołaniu się od tej decyzji został przyjęty do Liceum im. Adama Asnyka, początkowo jako wolny słuchacz. Liceum ukończył zdaniem egzaminu maturalnego w 1956 roku, a następnie po pomyślnie zdanych egzaminach wstępnych rozpoczął w tym samym roku studia na wydziale lekarskim AM w Białymstoku. Był zafascynowany tematyką wykładów, prowadzonych przez profesor Marię Byrdy. Przybyła z Krakowa profesor Maria Byrdy zorganizowała od podstaw Zakład Medycyny Sądowej ówczesnej Akademii. Jerzy Janica rozpoczął w 1960 roku pracę jako wolontariusz w tym Zakładzie. Po otrzymaniu dyplomu lekarza, od 1 października 1962 roku, rozpoczął pracę w niepełnym wymiarze godzin w Zakładzie Medycyny Sądowej AM w Białymstoku, a po ukończeniu stażu podyplomowego, 1 października 1964 roku został przyjęty na pełny etat w Zakładzie, jako asystent. Jednak nie było mu dane kontynuowanie pracy w Zakładzie, gdyż po 2 tygodniach od rozpoczęcia pracy został powołany do odbycia 2-letniej służby wojskowej w JW 1256 w Ostródzie, na stanowisku lekarza w izbie chorych. Tam poznawał specyfikę medycyny w wojsku lecząc żołnierzy i kadrę. Dodatkowo pracował w wymiarze połowy etatu w Stacji Pogotowia Ratunkowego w Ostródzie, gdzie opanował umiejętność szybkiej diagnostyki i leczenia wielu chorób.

Po odbyciu służby wojskowej od listopada 1966 roku ponownie został zatrudniony w Zakładzie Medycyny Sądowej AM w Białymstoku.

Przeszedł wszystkie szczeble pracy zawodowej i naukowej. Stopień doktora nauk medycznych uzyskał 25 czerwca 1971 roku na podstawie pracy pt. „Zmiany adaptacyjne u szczurów laboratoryjnych zbiorowo adaptowanych do zimna”. W 1969 roku uzyskał specjalizację I stopnia, a w roku 1973 specjalizację II stopnia z zakresu medycyny sądowej.

W latach 60-tych Zakład Medycyny Sądowej mieścił się w budynku przy ul. Mickiewicza 2, gdzie przejął 7 pomieszczeń od Zakładu Chemii Ogólnej, a z sutereny Zakładu Anatomii Prawidłowej wydzielono salę sekcyjną i miejsce na komorę na zwłoki oraz odczynniki i pasze dla zwierząt. Sala sekcyjna była pozbawiona wentylacji, oświetlenie naturalne było skąpe, a sekcje zwłok wykonywało się przy sztucznym świetle, co znacznie utrudniało diagnostykę. Mury sutereny grubości 1,5 m dawały chłód w lecie. Wszystkie pozostałe pomieszczenia były adaptowane stosownie do warunków lokalowych i najpilniejszych potrzeb Zakładu w przewidywaniu, że ten stan tymczasowości będzie trwał maksimum trzy lata – do czasu, gdy ruszy budowa nowego Zakładu. Brakowało pomieszczeń dla celów dydaktycznych. Każde z zajmowanych pomieszczeń było wykorzystane do wielorakich celów, np. biblioteka była pokojem badań lekarskich, miejscem pracy czterech asystentów, a w II semestrze improwizowaną salą ćwiczeń. Ćwiczenia odbywały się także na korytarzach Zakładu. Oprócz pracowni chemicznej były pracownie serologiczna i histologiczna. W tych pracowniach przebywali asystenci i laborantki.

W latach 70-tych Zakład otrzymał cztery pomieszczenia na II piętrze gmachu, od Zakładu Anatomii Patologicznej. Pomieszczenia te pozwoliły na utworzenie pokoju dla czterech asystentów, pokoju adiunkta, sali konferencyjnej i biblioteki. Obok trudności personalnych bolączką Zakładu były braki w wyposażeniu, wynikające albo z długotrwałego oczekiwania na zaplanowane urządzenia i aparaturę (trudności rynkowe), albo co gorsze z niskiej jakości aparatury krajowej.

W pierwszych latach działalności Zakładu bardzo uciążliwe były wyjazdy w teren, gdzie wykonywano w prymitywnych warunkach oględziny i sekcje zwłok. Można było wówczas poznać zacołanie cywilizacyjne rozległego województwa białostockiego. Sekcje zwłok wykonywało się pod gołym niebem, w pomieszczeniach przycementarnych, kostnicach czy też na samych cmentarzach. Każdy wyjazd obfitował w przygody, nasuwał ponure refleksje natury

ogólnej i społecznej. Rekompensatą za to był pobyt w cudownych miejscach krajoznawczych, takich jak Pojezierze Augustowskie z unikalnym Kanałem, pobyt w Puszczy Knyszyńskiej czy Puszczy Białowieskiej, w których to miejscach wykonywano czynności medyczno-sądowe.

Na ile pozwalały warunki, pracownicy naukowcy podejmowali tematykę dotyczącą interesującej kazuistyki, badań doświadczalnych, prac pogładowych i statystycznych. Włączali się czynnie do tematyki wszystkich zjazdów, konferencji i sympozjów, organizowanych przez Zarząd Główny lub oddziały naszego Towarzystwa.

Do nowego gmachu Zakładu przy ul. Jerzego Waszyngtona 13 wprowadzono się w 1982 roku i to po interwencji Ministerstwa, gdyż ówczesny Senat Akademii Medycznej miał inną koncepcję jego zagospodarowania. Zakład objął 1/3 budynku w gmachu podstawowym. Były tam: pomieszczenia na przyjęcia interesantów, dwie sale ćwiczeniowe, pracownia kreślarska. Na I piętrze mieścił się sekretariat, pokój profesora, pokoje asystentów i adiunktów oraz sala konferencyjna wraz z biblioteką. Na II piętrze były pełnoprofilowe pracownie naukowe: serologiczna, toksykologiczna i histopatologiczna. Na III piętrze znajdowała się zwierzętarnia. Pomieszczenia prosektoryjne znajdowały się w drugim budynku, połączone z gmachem zamkniętym przejściem. Zakład został zaopatrzony z funduszu inwestycyjnego w nowoczesną aparaturę dla poszczególnych pracowni naukowych. Jednakże już od 1983 roku, na polecenie ówczesnego Rektora, rozpoczęło się częściowe przekazywanie pomieszczeń Zakładu innym jednostkom Akademii. Trzy pomieszczenia na parterze przekazane zostały Klinice Okulistycznej, a w końcu lat 80-tych III piętro mieszczące zwierzętarnię oddane zostało Zakładowi Genetyki. Dwie pracownie toksykologiczne otrzymał Zakład Medycyny Nuklearnej. Przejęto także część magazynów na pomieszczenia zwierzętarni Anatomii Patologicznej, salę kreślarską przejął Instytut Stomatologii.

We wrześniu 1984 roku ówczesny kierownik prof. dr hab. Maria Byrdy odeszła na emeryturę, a od października 1984 roku nowym kierownikiem został adiunkt Zakładu, dr Jerzy Janica. Stopień naukowy doktora habilitowanego dr. Jerzemu Janicy nadała Rada Wydziału Lekarskiego AM w Białymstoku w 1989 roku na podstawie całokształtu dorobku naukowego i pracy pt. „Sądowo-lekarskie aspekty zmian morfologiczno-biochemicznych w ostrym zatruciu etanolem”. Od 1 lutego 1990 roku dr hab.

Jerzy Janica został mianowany na stanowisko docenta, a z dniem 3 stycznia 1992 roku mianowany na stanowisko profesora nadzwyczajnego. 24 stycznia 1997 roku Prezydent RP nadał mu tytuł naukowy Profesora.

Dalsze lata to współdziałanie Profesora w intensywny rozwój kadr i pracy naukowej. W 1990 roku powstała pracownia HLA do wykonywania badań spornego ojcostwa na użytek sądów, prowadzenia badań tła genetycznego, antygenów HLA-ABC w populacji Podlasia oraz wykonywania badań asocjacji antygenów HLA z niektórymi stanami patologicznymi. Rok później Profesor zorganizował pracownię komputerową do obsługi prac naukowych i usługowych oraz urządzenie do telekonferencji, co w znacznym stopniu odciążało pracowników Zakładu od czasochłonnych wyjazdów na rozprawy sądowe. W kolejnym roku zorganizował pracownię PCR, co rozszerzyło badania śladów biologicznych. Pracownia serologiczna została wyposażona w nowoczesny sprzęt, w tym aparaturę do automatycznego sekwencjonowania DNA oraz amplifikacji, do badań DNA genomowego i mitochondrialnego oraz aparat 7500 REAL-TIME PCR SYSTEM do badań m.in. pomiaru stężenia DNA. Pracownia genetyczna corocznie uzyskuje atest Polskiego Towarzystwa Medycyny Sądowej i Kryminologii na badania DNA i na uczestnictwo w amerykańskich testach biegłości. Unowocześniono też pracownię toksykologiczną przez zakup chromatografu gazowego (kapilarny, head-space, FID, MS) i spektrofotometru UV-Vis.

Pracownicy naukowcy Zakładu zdobywali pod kierunkiem Profesora kolejne stopnie specjalizacji. W Zakładzie dwie osoby uzyskały stopień doktora habilitowanego, siedem osób uzyskało stopnie doktorskie, przeprowadzono też kilkanaście przewodów magisterskich i licencjackich.

Obecnie Zakład składa się z podstawowych działów medycyny sądowej (lekarsko-orzeczniczego, prosektorium, laboratorium hemogenetyki i laboratorium toksykologicznego). W Zakładzie poza Profesorem zatrudnionych jest dwóch doktorów habilitowanych, pięciu doktorów, jeden lekarz medycyny sądowej, jeden magister, czterech rezydentów; personel techniczny i administracyjny liczy siedem osób.

Dorobek Profesora to 331 publikacji i komunikatów, w tym 140 prac oryginalnych (łącznie IF 36.472, KBN 618.5). Tematyka naukowa obejmuje następujące zagadnienia:

- szeroko pojętą klasyczną ekspertyzę serologiczną,

- badania doświadczalne nad wpływem niektórych leków, hormonów oraz etanolu na ciepłotę narządową, na warunkowe odruchy ucieczki u szczurów oraz zachowanie się ciepłoty narządowej po podaniu niektórych substancji u szczurów aklimatyzowanych w niskiej temperaturze,
- toksykologię etanolu w aspekcie sądowo-lekarskim,
- metodologię suicydologii, wiktymologii i eutanazji w aspekcie sądowo-lekarskim,
- badania nad polimorfizmem systemów multipleksowych DNA STR w populacji Podlasia za pomocą techniki PCR i analizy automatycznej metodą elektroforezy kapilarnej przy użyciu analizatora genetycznego ABI Prism (Applied Biosystems),
- wykrywanie sekwencji genu SRY oraz innych genów (AMY, ZFY) specyficznych dla płci męskiej w materiale biologicznym przy użyciu metody PCR,
- badania niestabilności mikrosatelitarnej w nowotworach złośliwych, guzach barwnikowych błony naczyniowej oka u chorych z jaskrą otwartego kąta (PEX),
- opracowanie bazy danych profili DNA w rdzennej populacji Podlasia,
- opracowanie bazy danych profili DNA w grupach etnicznych zamieszkujących na terenie Podlasia,
- badania identyfikacyjne DNA w materiale biologicznym poddanym degradacji,
- aspekty sądowo-lekarskie wypadków drogowych, innych zgonów gwałtownych i zabójstw.

Wraz z Profesorem prowadzimy prace naukowe 22 grantów uczelnianych, a wśród nich genetyka populacyjna 15 STR u Białorusinów, w populacji Starowierców, Litwinów, a także badania polimorficzne DNA STR specyficznych dla chromosomu X u Tatarów, wpływ środowisk na możliwości oznaczania haplotypów Y-STR w materiale tkankowym oraz opracowanie bazy danych haplotypów Y-STR osób i śladów biologicznych oznaczonych w Zakładzie Medycyny Sądowej.

Profesor brał czynny udział w 34 zjazdach naukowych i 20 sympozjach krajowych i zagranicznych, w których wygłosił łącznie 57 referatów. Był organizatorem V Konferencji Toksykologów Sądowych, która odbyła się w dniach 9-10 czerwca 1989 roku w Białymstoku, organizatorem X Zjazdu Naukowego Polskiego Towarzystwa Medycyny Sądowej i Kryminologii

w Białymstoku w dniach 6-9 września 1995 roku. W zjeździe brało udział 158 osób, w tym prawnicy i goście z zagranicy. Wygłoszono 138 prac. Był także współorganizatorem XIX Konferencji Toksykologów Sądowych w dniach 22-25 maja 2002 roku w Augustowie.

Z uroczystości jubileuszowych Zakładu zorganizowanych przez Jubilata wraz ze współpracownikami należy wymienić uroczystość w dniu 1 czerwca 1990 roku, kiedy to prof. dr hab. Maria Byrdy otrzymała tytuł naukowy Doktora Honoris Causa Akademii Medycznej w Białymstoku, a w 1995 roku uroczystość wręczenia Medalu Profesora Kitasato z Japonii za pionierskie prace z medycyny sądowej.

Profesor jest członkiem Polskiego Towarzystwa Medycyny Sądowej i Kryminologii od 1967 roku. Pełni funkcję przewodniczącego Oddziału Białostockiego. W 1993 roku został członkiem Kolegium Redakcyjnego czasopisma Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii. Od 2001 roku jest członkiem International Society for Forensic Genetics.

W swojej działalności dydaktycznej był wykładowcą medycyny sądowej i etyki dla studentów wydziału lekarskiego i oddziału stomatologii. W trosce o lepszą jakość dydaktyki wprowadził nowoczesne techniki audiowizualne. Zakład ma możliwość połączenia audiowizualnego w postaci telekonferencji z sądami na terenie całego kraju.

Profesor był recenzentem wielu rozpraw doktorskich, habilitacyjnych i na zlecenie KBN-u.

Był kierownikiem specjalizacji na I stopień, przewodniczącym komisji egzaminacyjnej na I stopień z zakresu medycyny sądowej w 1974 i 1991 roku oraz egzaminatorem komisji w 1993 roku.

W czasie swojej pracy zawodowej Jubilat pełnił obowiązki członka komisji dyscyplinarnej dla nauczycieli akademickich (1984-1990), przewodniczącego komisji dyscyplinarnej dla studentów (1990-1993) i ponownie przewodniczącego senackiej komisji dyscyplinarnej dla nauczycieli akademickich (1993-1995). Od 1990 do 2005 roku był sekretarzem uczelnianej komisji rekrutacyjnej. Za sprawną organizację rekrutacji w roku 1990 otrzymał dyplom Dyrektora Departamentu Nauki i Kształcenia.

Za działalność naukową Jubilat otrzymał 11 zespołowych nagród Rektorskich: siedem I stopnia, trzy II stopnia i jedną III stopnia (od 2002 do 2006 roku). Obok resortowych i okolicznościowych odznaczeń, otrzymał Złoty Krzyż Zasługi i Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

Za wiele dokonań dla materialnej bazy, dobra i prestiżu Zakładu Medycyny Sądowej przekazujemy z głębi serca płynące podziękowania od pracowników Zakładu.

Opracowały:
Anna Niemcunowicz-Janica
Iwona Ptaszyńska-Sarosiek